

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

**ПЕТРО.
АПОСТОЛ
СВІТЛА**

Добро і зло. Світло й темрява. Честь і ганьба. Вічна битва і заперечення, торжество і падіння, крик і тиша. Вибір. Право вибирати. Право не вибирати. Падати. Підводитися. Не підводитися..

Скільки нам бід від нашого права на вибір.

Людина завжди підсвідомо вибирає бік добра. І завжди вважає добром те, що вибрала. Навіть якщо це вогненне, гіркополинне, їдуче й палюче зло.

Добро — це те, що добре і приємне мені. Дайте мені його вже і зараз, квапно й хапно, байдуже, що через моє добро іншим горе, просто дайте й тримайте мене у моєму понятті про добро так довго, як витримає нитка Мойри. А потім вкладіть до рота, яким їв, пив, кляв і богохульствував, невірно цілував і брехливо обіцяв монету з металу, що був мені богом, і нехай перевізник Харон доправить мене до місця, де й по той бік Стіксу рот їстиме й питиме, цілуватиме й брехатиме.. Бо ж я знаю, що є добро.. моє добро.. у міру мого знання про добро.. Десь там глибоко я розумію, що моє добро насправді — то протилежний бік річки життя.. мої батьки вчили мене іншого.. але життя за їхніми поняттями таке нудне й нецікаве!

Десь там глибоко він живе, отой захований і притлумлений зародок справжнього поняття про світло, честь і благо вселюдське, та нехай помовчить, бо не час на стриманість, коли є сила на лихе, але приємне тілу. Філософи проповідують аскетизм, а ми наймемо собі інших, що вчитимуть радіти кожному дневі

і брати від життя, такого короткого, і молодості — ще коротшої — все, на що спроможне юне тіло.

— Так і є, учителю.. Зазвичай люди знають, як слід жити, але чинять навпаки.. Вони — наче діти, батьки яких вийшли з дому й залишили їх самих.. Чому так?

Учитель в задумі приклав руку до чола, покресленого зморшками, провів пальцями по волоссю, так рясно скропленому сивиною, що аж срібному.. його руки, здавалося, навіки зберегли сліди від стерна й мотуззя риболовних сіток, тверді й мозолясті пальці зле згиналися, але були такими м'якими й теплими, коли вчитель у благословенні покладав долоню на голови..

— Я теж не раз думаю, чому люди чинять зле, знаючи, що це — зле й недобре, і піде на задоволення, але на шкоду. Може, через хибне поняття своєї тимчасовості на світі? Якщо тіло все одно здійметься димом, а душі немає, то що залишиться — жменька попелу? Мармуровий саркофаг? Епітафія на плиті?

— Саркофаг — це «той, що поїдає м'ясо». Мармур — для тіла, яке згодом перетвориться на кістяк. А зазвичай — на попіл, бо римляни сплячуть померлих. І що залишається? Пам'ять? Згадка про добро або зло, вчинене за життя.. Для римлянина, особливо патриція, дуже важливо залишити своє ім'я в історії.

— А важливо — чим? Завоюванням нових земель на славу Риму? Але ж ці завоювання — це пролита кров, убиті, поневолені, продані у рабство люди, страждання, сльози дітей і матерів.. Що це — добро для Риму чи зло для людей?

Учитель з посмішкою спостерігав за учнями, що сперечалися. Не втручався, лише слухав.

— Так, завойованим народам це приносить горе.. Але ж завойовники отримують винагороди — гроші за проданих рабів, їхнє майно, будинки та землі. Для них це добро. І вони прагнуть добро примножувати.

— Примножуючи страждання інших людей, цілих народів..

— То що маємо? Порушені заповіді: «не убий» — бо убили, «не вкради» — бо пограбували, «не пожадай» — бо пожадали. І доведеться відповідати перед Всевишнім.

— А ще — вони виправдовуватимуться тим, що вбивали і грабували не за власним бажанням, а за наказом.. А той, хто віддавав накази, виправдовуватиметься, що йому теж звелили.. і що це задля блага держави, для процвітання країни.. Бо гріх не лише чинить зло, але й виправдовує його, видаючи за добро.

— Учителю.. — в дверях з'явився Фіва, тримаючи в руках сувій. Він терпляче чекав, коли суперечка пригасне, та дарма — учні апостола готові обговорювати, що є добро, а що зло, хоч до вечора. — Учителю, це лист..

— Це від брата.. від брата Андрія! — в голосі забриніла радість.

Учитель примружився, намагаючись розібрати слова, написані дрібно, щоб вмістити якнайбільше — папір коштував дорого. Тримав листа якнайдалі від себе, та ледь розбирав. Простягнув його Климентові:

— Прочитай.. Мої очі на старість ослабли..

Климент читав рядки, написані рукою апостола Андрія, а може, кимсь із його учнів, що пліч-о-пліч долали важкі до-роги північної землі, куди ані думкою не долетіти, ані птахом не долинути, ані уявою не сягнути.. читав — і поставали перед ним картини буремного моря — Понту Евксинського, через який лежав шлях на Тавриду — півострів, тонкою смужкою суші з'єднаний із загадковою країною, де мешкали чи то амазонки, чи то людожери, чи то велетні.. ким тільки не населяла уява краї, куди ще не ступала нога римського легіонера.. Римське військо, що захопило всю Європу, зупинило свою переможну ходу саме на межі цієї землі.. Олександр Македонський завоював пів світу, але не цей загадковий край.. обминали.. Чи отримали таку люту відсіч на кордоні, що не схотіли платити надто кривавої ціни за ці родючі ґрунти?

Півострів греки назвали Тавридою — за іменем наймогутнішого звіра цих широких степів — бика — тавроса, тавра.. повільного, упертого, потужного.. він не нападає першим, та коли стає в оборону, спробуй подолай..

Греки збудували на півострові зручний порт — Херсонес, назва якого і значить — півострів. Порт — наче ворота до країни,

і за володіння ключем від цих воріт завжди точилася боротьба, що не давала спокійно жити мирним людям — торговцям, землеробам, виноградарям.. Нескінченні набіги скіфів раз по раз завдавали руйнації, і херсоніти мусили просити про захист когось із сильних сусідів — то Мітрідата Євпатора, то греків.. нарешті вирішили стати під руку найсильнішого — Римської імперії. Гай Юлій Цезар захистив місто. Імператор Август дарував свободу від Боспорського царства. Та хмари знову нависали над вільним квітучим містом-фортецею. Незліченне військо скіфів рушило з півночі через безводний степ до моря.. Імператор Нерон послав на допомогу легіон воєнного трибуна Плавта Сильвана, який змусив скіфську навалу відступити.

От у такий буремний, неспокійний час і випало апостолові Андрію виконувати свою місію — іти на північ, до язичників..

Із Херсонеса шлях проліг через всю Тавриду, а потім — вузьким перешийком аж до берега Борисфена — широкої, могутньої ріки, яка несла свої води з такої далекої далечі, що ніхто з людей не зміг дістатися витоків. Там, на півночі, живуть велетенські на зріст люди, що ходять у хутрах, немов дикі звірі, полюють на дичину в густих несходних лісах, їздять верхи на таких же велетенських конях.. Вони гостинні до приходнів, та люті у битвах — скіфи і сармати, що їх наймав у своє військо Мітрідат Євпатор, ще за часів Помпея та Антонія жахали римські легіони своєю відчайдушною хоробрістю, рішучістю та надлюдською силою та витривалістю. А ще — жорстокістю і справедливістю.

Надвечір, коли у будинку Корнилія нарешті западала довгождана тиша, численне потомство вляглося спати, Климент і Текля вийшли у сад. Свіжий морський бриз колихав віти помаранчів та столітніх олив, розносив пахощі троянд, приємно овівав тіла, вистуджував чоло після денних роздумів.

— Знаєш, Клименте, у валетудинарії Корнилієвої центурії чимало хворих.. Кесарія далеко від бойових дій, свіжих поранень немає, та даються ознаки старі хвороби й давні шрами..

— Ще б пак, — засміявся Климент, — ви з Атеніоною опікуєтеся Корнилієвими ветеранами, наче няньки, от вони й капризують.

— Ну, як ти можеш таке говорити! І повернеться ж язик..

Текля жартома ляснула його по руці букетом м'яти з валеріаною, що вони назбирали надвечір на аптекарській грядці.

— Ой, болить! — схопився за плече Климент.

— Де? Покажи! Що сталося? Це ж не кропива.. Де болить? — Текля так стурбовано оглядала засмаглу, чисту, без жодного сліду пошкодження шкіру, що Климент знову розсміявся:

— От бачиш! Що я говорив! Варто людині скритися — і ти вже кидаєшся рятувати!

— Тобі б лише жартувати, а легіонери — люди, які побували в боях, зазнали поранень, послухав би ти, що вони розповідають про війну! Яка це страшна і жорстока річ.. Знаєш, я розпитую про батька.. і ніхто не чув, ніхто нічого не знає..

— Сумуєш за своїми? — співчутливо зітхнув і погладив довгу чорну косу. — Давно не бачила братика, маму..

— Роки минули, довгі роки.. Як вони там? Чи здорова мама? Альбін вже, мабуть, зовсім дорослий! Так хочу їх побачити..

— Тільки рідних? Більше нікого?

— І його.. його також.. Але де тепер шукати? Дороги апостолів — далекі й невідомі.. і небезпечні.. Сумую за братиком, за рідними, та найбільше — за ним. Гадала, розлука допоможе, але ні час, ні віддаль не гоять.. Думаю про нього повсякчас, повсякдень, молюся за нього.. і серце болить — як він?

— А мені й посумувати ні за ким. Хіба за бабусею.

Текля знала історію Климента, знала, що він залишився сиротою ще в дитинстві, та чим могла зарадити?

— Сьогодні читав листа від апостола Андрія, брата нашого учителя. Він зараз дуже далеко, на півночі, в землях скіфів. Пише, що спершу прибули морем у Херсонес — це порт на півострові Таврида у Понті Евксинському. Там поселення греків, а тепер римська колонія.

— І він проповідував там?

— Проповідував і навернув чимало еллінів і тубільного люду.

— Важкий жереб випав апостолові Андрію.. мабуть, найважчий.. Такий далекий край, північний, холодний.

— І люди там, мабуть, зовсім не такі, як ми з тобою — дикі, злі.. Недарма ж розповідають, що там живуть людоджери, якими правлять жінки. І вони пожирають чоловіків!

— Байки! Ти ж сам у це не віриш!

— То хіба розповіді про амазонок — вигадка?

— Не зовсім. У тих краях чоловіки настільки войовничі, що багато часу проводять у походах, тому вдома залишаються жінки, і вони усім керують. А іноді мусять боронити свої поселення від нападників. Їхні дівчата володіють зброєю і їздять верхи не гірше за чоловіків.

— Звідки ти знаєш? Ти ж не бувала у тих краях! — засумнівався Климент.

— Коли вивчала медицину в Александрії, читала трактати Гіппократа. Є такий трактат — «Про повітря, води та місцевості», у ньому є розповідь про жінок тих племен. Їхні дівчата нарівні з хлопцями стріляють із лука, полюють, стинаються із супротивниками, аж поки не вийдуть заміж. А заміж виходять лиш після того, як уб'ють трьох ворогів. Після заміжжя вони полишають воєнні справи, хоч у час небезпеки, коли треба боронитися від нападника, знову сідають у сідло.

— А це не шкодить їхньому здоров'ю? Уявляю собі римлянку в сідлі з мечем.. Наші матрони посивіли б з такої наруги над жіночою природою.. Що там пише Гіппократ? — удався кпинити Климент.

— Сідло більше шкодить чоловікам! — відбила напад Те-кля. — У тих же скіфів та сарматів чоловіки проводили стільки часу верхи, що стали безплідними і мало не перевівся скіфський рід.. і довелося їхнім жінкам народжувати від полонених. Принаймні так писали.

— Ото ще дивина! Дивні вони люди, ці скіфи..

— А от і ні! Люди скрізь однакові. Є добрі, є злі. Просто звичаї різні і тому здаються дивними. Коли ми вирушали з Рима в Галатію, мати всі вуха батькові протуркотіла про місцевих

дикунів, а виявилось — люди як люди, знають ремесла, вміють виготовляти красиві речі, до яких і римлянам далеко. Поки жили в Римі, нам здавалося, що ми керуємо світом — все знаємо, всім володіємо. А за межами нашого міста — суцільне дикунство і варварство. Та варто глянути за поріг — і побачиш, що це не так, скрізь живуть люди, і вони — теж люди, хоч і відмінні від нас — не голять борід, не стрижуть волосся, носять штани, а не птерігіум і туніку. На півночі холодно, ото й усього. Ісус послав своїх посланців в усі кінці землі звіщати Його науку. І побачиш, колись увесь світ знатиме і віритиме.

Климент, повний вражень від прочитаного листа, продовжував:

— Апостол Андрій з Тавриди пішов на північ — уздовж широкої, наче море, повноводної ріки, з одного берега якої не видно іншого. Її береги поросли густими лісами, не такими, як у нас, в Італії.. Тут, у Палестині ми радіємо кожному дереву, що вижило під палючим сонцем, а там, на півночі — ліси такі густі й непрохідні, що вдень за листям не видно сонця.. У тих нетрях повно хижої звірини, у річках — риби. Улітку буває спекотно, а взимку випадають глибокі сніги і засипають все довкола.. Там немає доріг, як у Римських землях, а ріки в часи холодів укриваються кригою!

— Так, у нас у Галатії теж іноді випадав сніг, — Текля повела плечима, наче від холоду, пригадавши місяці холодного вітру й дощу зі снігом. — Атеніона називала його сухим дощем. А північніше — іще холодніше. І як же люди можуть пережити такі холоди?

— Люди одягаються у хутра тварин, це оберігає їх від морозу.. а житла опалюють деревом, якого так багато в лісах.. Так пише Андрій.

— А де він зараз?

— Апостол перебув зимову пору у Тавриді, а з настанням тепла рушив на північ, уздовж ріки, що зветься Борисфеном. З ним чимало учнів, що слухали науку й навернулися до Христа. Цього листа він пише з особливого місця, повного Божої благодаті. Це високий берег Борисфена.. скільки око сягне —

неозорі ліси і степи, де-не-де — поселення, там живуть люди, вирощують зерно на родючій землі.. голубинь ріки і золото сонця над плесом.. Утишився апостол і прорік, що постане там місто величне і багато церков воздвигне там Господь.

— Пошли йому, Господи, святого Духа у поміч, хай береже брата Андрія в далекій і небезпечній дорозі, — помолилася Текля.

Місяць пролив своє сяйво на безгоміння морської гладіні й побіг, прокладаючи срібну доріжку, ген-ген за обрій, може, до Галатії, може, до Александрії чи до самих Афін, а чи до Херсонеса й Тавриди.. Йому легко з височини, йому близько, йому заввиগ্রашки. Він за хвилину оглядає з небес половину світу. Може, цієї опівнічної пори стільки різних людей у різних краях перехрещують погляди на нічному сонці — хто з надією, хто зі смутком..

Десь там далеко, у землі недовідомій, долає свої дороги той, хто найдорожчий серцю, хто з-поміж усіх людей найкращий, найвідважніший і наймиліший.. і невільно їй долати дороги поруч із ним, невільно, бо така воля його..

Зітхнула.. спливла сльоза зі щоки і розчинилася в морі, що омивало дівочі ноги. Із моря випірнула рибка — дзвінка й срібнохвоста, глянула з докором на жінку, що поливає воду такою гіркою сіллю, що й рибі не до смаку, і попливла собі геть.. Чи утямки їй, рибі, що воно таке, оте людське — «кохаю», помножене на «вірю» й поділене на «не можна»..

— Ти знову засмучена, Текле..

Климент ледь торкнувся плеча, поправив уже трохи вицвілу від сонця паллу знаменитого бірюзового кольору, яку виготовили ще фуллони батьківського маєтку.. Чи судилося колись отримати нову?

— Засмучена? — Текля не признавалася у своїх почуттях навіть найближчому другові. — Та ні.. Просто чекаю на Нікету з Аквілою, вони зовсім скоро мають повернутися з Тарсу, учитель послав їх з дорученням.. А потім.. можливо, потім він дозволить нам разом піти до Галатії, в мою Іконію, до родини..

— Нікета й Аквила — це ті елліни, про яких ти розповідала? Ті, що допомогли вам з Атеніоною визволитися з рабства?

— І зовсім вони не елліни, Клименте, вони народжені у Римі, як ми з тобою, просто лиха доля закинула їх на ті грецькі острови. А тепер вони стали улюбленими учнями апостола Петра, він доручає їм відповідальні справи.

— Так, відколи брати прибули до нас, життя у маєтку по-зжавилося, вони дуже розумні й кмітливі, мають досвід у будівництві й торгівлі, допомагають і порадою, і справами! На них можна покластися. А ви тут до ранку сидітимете? — Корнилій, господар дому, підійшов так нечутно ступаючи по дрібних камінцях доріжки, що спускалася до берега моря, що Климент із Теклею й не помітили.

— Чую, ви тут говорите про скіфів..

— Так, апостол Андрій пише у листі про ті місця.

— Знаєте, а мені довелося побувати там зі своїм Першим Італійським легіоном.

Климент видивився на господаря, мов на чудесну з'яву — таким неймовірним здавалося побачити когось, хто побував на дикій півночі й повернувся живим і не замороженим.

— І ви воювали зі скіфами? З отим хижим, лютим, диким, жорстоким народом?

— Хто це сказав?

— Ну, так усі вважають.. — презирнулися Климент із Теклею у надії на те, що спонукають Корнилія розповісти щось цікаве зі свого багатого на події та пригоди минулого.

— Так вважають ті, хто скіфів ніколи не бачив і нічого про них не знає. А я знаю. Мій легіон кілька років стояв у Тавриді. Ми боронили Херсонес, порт, через який з родючих північних земель до імперії текло збіжжя, особливо у роки великих посух, коли ні Єгипет, ні Італія не могли прогодувати ні себе, ні Риму.

Корнилій потер плече, перекреслене глибоким шрамом, старим, та болючим ще й досі.

— Скіфи страшні в бою. Це справжні велетні на велетенських конях. Коли вони мчать назустріч — кошлаті, наче звірі, неголені, з довгим волоссям, з хвостами тварин на шоломах —

це видовище не для слабкодухих. І не так вражає цей варварський вигляд, як їхній крик. Рушаючи у бій, вони відчайдушно волають! Це якесь суцільне ревіння, лавина низького звуку, на який неспроможна людська горлянка, вона наче громом накриває супротивника, змушує тремтіти й тікати ще до сутички. Своїм звірячим ревом вони здолали навіть самого Дарія!

— То це не легенди.. — прошепотів Климент.

— Так, не легенди, мій легіон відчув це на собі. Але це — в бою. А в мирному житті цей народ наділений всіма чеснотами, про які ми, римляни, давно забули. Скіфи не крадуть. У них не заведено брати чужого. Ці люди чесні. Вони не знають брехні. Вони справедливі. Наші історики пишуть, що цей народ «бідний, але справедливий».

— Вони що, справді такі бідні?

— Анітрохи. Землі на північ від Тавриди надзвичайно родючі. Там росте пшениця, на зелених луках випасають величезні стада тварин, у лісах безліч звірини, тому їм не бракує хутра для одягу.

— Люди, в яких є все, необхідне для життя, не можуть вважатися бідними.

— Але ж у нас, римлян, ознакою багатства є золото, срібло, розкішні тканини, предмети мистецтва, вироби з коштовного каменю, скульптури. Той, хто вдовольняється необхідним, не маючи зайвого і надмірного, не може вважатися багатим.

— Господь учить нас іншого — не золото й коштовності, не грецькі статуї та прикраси насправді є багатством, а зовсім інше — те, що всередині нас.

Корнилій посміхнувся:

— Гадаю, у тих місцях Андрієві буде легко проповідувати, слово Боже знайде там добрий ґрунт і дасть щедрі паростки у серцях тих людей..